

A mecseki szén ⁽¹⁾

A rendszerváltás legmegrázóbb eseményei közé tartoztak a vállalati felszámolások, köz-tük is különösen a bányabezárások, amelyek hatalmas, visszavonhatatlan vagyonvesztés-sel jártak. Erre a sorsra jutott a Mecseki Szénbányák Vállalat is. Forrásaink a felszámolás és az átalakítás dilemmája között vergődő vállalat vezetőségének terveit mutatják be rendszerváltás idején. A szerző egyúttal a mecseki szénbányászat későbbi elképzeléseiről is tájékoztat.

Bevezetés

A rendszerváltás legmegrázóbb eseményei közé tartoztak a vállalati felszámolások, köztük is különösen a bányabezárások, amelyek hatalmas, visszavonhatatlan vagyonvesztéssel jártak. Erre a sorsra jutott a *Mecseki Szénbányák Vállalat* is.

A mecseki kőszénvagyon - a földfelszín alatt több mint ezer méterrel elhelyezkedő feketekőszén rétegektől kezdve a lignitig - Magyarország legjelentősebb ásványkincsei közé tartozik. A szén felfedezését a térségben a 18. század második felére teszik. Az első előfordulást hivatalosan 1769-ben jelentették be. A szénmedencéhez tartozó legfőbb települések: Pécs, Komló, Magyaregregy, Szászvár, Máza, Hidas, Mecseknádasd, Pécsvárad, Hird. A mintegy 320 km² területen az államosítás előtti időszakban három tulajdonos osztozott: a Pécs vidéki bányákat az 1829. március 13-án alakult Első Dunagőzhajózási Társaság szerezte meg a 19. század második felében (Pécsbánya, Vasas, Szabolcs). A komlói bányát 1909-ben a Magyar Államkincstár vásárolta meg, míg az észak-mecseki bányák 1868-tól a Kőszénbánya és Téglagyár Társulat, Pesten nevű részvénytársaság, 1898-tól az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya Rt. tulajdonába kerültek. Ez utóbbit 1925-ben anyavállalata, a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. magába olvasztotta, így a mecseki szénmedencében is jelentős vagonhoz jutott.

A Magyar Állami Szénbányák (MÁSZ Rt.) megalakulásakor csak a komlói és az északi terület bányái kerültek a magyar állam tulajdonába, a Pécs vidéki bányák a potsdami szerződés értelmében a Szovjetunió tulajdonába mentek át, működtetésükre alakult meg a MESZHART, Magyar-Szovjet Hajózási Rt., a MÁSZ Rt. megalakulásával egyidejűleg. 1952-1954 között a magyar-szovjet vegyes vállalatokat felszámolták, ekkor a MESZHART is megszűnt, és ennek bányái is a magyar állam tulajdonába kerültek.

A Magyar Állami Szénbányák felszámolása után ipari központok és nemzeti vállalatok alakultak. Ezen a területen a Mecseki Szénbányák N. V., amely 1950-től kettévált Komlói és a Nagymányoki Szénbányák N. V-re.

1951-ben megalakult a Mecseki Szénbányászati Tröszt. Ennek vállalatai: Komlói Szénbányák, Nagymányoki Szénbányák, Hidas Szénbánya. A Mecseki Szénbányászati Tröszt 1955-ben megszűnt, helyette megalakult a Komlói Szénbányászati Tröszt és a Pécsi Szénbányászati Tröszt. Ez utóbbi a volt MESZHART bányákat foglalta magában. 1963-ban a Komlói és a Pécsi Tröszt ismét Mecseki Szénbányászati Tröszt néven összeolvadt. A trösztök szervezete 1954-ig háromlépcsős volt: trösztigazgatóság - bányavállalat - aknaüzem. 1954. július 1-jétől ez a forma megszűnt, a szervezeti felépítés kétszintűvé vált: trösztigazgatóság - aknaüzem, vagyis ezek a trösztök csak formálisak voltak, valójában vállalati hatáskörrel rendelkeztek.

A tröszt nevét a 492/1967. NIM utasítás értelmében Mecseki Szénbányákra változtatták.

1954-ig a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium Ipari Igazgatóságának, majd Szénbányászati Főosztályának irányítása alá tartozott. 1954. október 1-jén alakult meg az önálló Bányászati Minisztérium, majd 1956-ban a Nehézipari Minisztérium, amely 1967-ig közvetlenül, 1967. VI. 1-től 1974. VII. 1-ig az Egyesült Magyar Szénbányák közbeiktatásával irányította a vállalatot.

1974-től a Mecseki Szénbányák a Magyar Szénbányászati Tröszt vállalatoként működött tovább. A Magyar Szénbányászati Tröszt 1980-ban szűnt meg.

A Magyar Szénbányászati Tröszt megszűnése után 1981. január 1-jétől 1982. december 31-ig a Szénbányászati Koordinációs Központ fogta össze a szénbányavállalatok működését, 1983. január 1-től 1990. szeptemberig a Bányászati Egyesülés. Ez utóbbi két szervezetben a vállalat már sokkal nagyobb önállósághoz jutott, mint a tröszt időszakban.

Az 1980-as évek második felére a Mecseki Szénbányák Vállalat is a csőd szélére került. A bányászati veszteségesen termeltek. A vállalat a szocializmus éveiben kiemelt helyzetet élvezett, különösen a komlói szénbányászat, amelyet elsősorban a Dunai Vasmű kiemelt kokszzszen-bázisaként fejlesztettek. Termelése túlszámolta a pécsi területét is. Az 1980-as évek közepén egy gigantikus, 28 milliárd forintba kerülő állami beruházást terveztek. Ez már nem valósulhatott meg, a létszám és teljesítmény csökkenését a korszerűsített technológiával sem lehetett ellensúlyozni. 1986-ban a veszteséges vállalat ellen megindult a szanalási eljárás, de a veszteség növekedését ezzel sem lehetett megállítani. A fejlesztési programot 1988-ban leállították, azt szép csendesen felváltotta egy túlélési program.

Tragédiával indult az 1986-os év. Bányaművelés következtében tizenegy bányász veszítette életét a Mecseki Szénbányák Vasas bányáüzemében 1986. február 19-én. A vasasi bányáüzemben 1782 óta bányásztak szenet, és, bármennyire is hihetetlen, ez volt az első, halálos áldozatot követelő bányabaleset. Figyelmeztetés arra, hogy a korszerűtlen termelési mód mindvégig az ember fizikai erejének igénybevételén alapult.

A tragikussá fordult helyzet egyik tüneteként 1988 augusztusában a Pécs környéki bányákhoz tartozó István aknán kitört a bányász-sztrájk. „A pécsi bányászsztrájk augusztus 23-án, kedden este 21.50-kor kezdődött el. A munkahelyen megjelent 109 dolgozóból csak 9 fenntartó-karbantartó bányász volt hajlandó leszállni a mélybe.” - tudósított a Népszabadság.

A problémát közvetlenül az váltotta ki, hogy még az év elején az alapberekbe építették be a hűségjutalmakat. Ebből Csethe András vezérigazgató szerint már tudhatták volna a munkások, hogy kevesebb lesz a hűségjutalom összege: „az év végéig minden kifizethető bért szeretnének odaadni, de ez a bányászokon is múlik. Hiszen az első félévben azért volt magas a ki nem fizetett bér összege, mert a tervezettnél kevesebb munkásokat teljesítettek. Főként a várt hétvégi többletmunkások száma csökkent nagymértékben” - nyilatkozott a Népszabadságnak. A korabeli gondolkodás még nem számolt a piacgazdaság irányába elmozduló, illetve a munkavállalók érdekeit a korábbiaktól eltérő módon sértő döntésekkel. 1988. augusztusban az emberek látták, hogy a pénzüknek nagyon jelentős részét elveszi az adó. Ez volt a sztrájk közvetlen kiváltó oka. A kérdést Kápolai László kormánybiztos úgy oldotta meg, hogy a hűségjutalmak jelentős felemelésével mindenki megkapta az elmúlt évi pénzét. Eredetileg 106 millió forint nettó hűségjutalom kifizetését tervezték, de végül is mintegy 50 millió forinttal nagyobb összeget fizettek ki. „Ezzel elérik az egy műszakra eső tavalyi mértéket” - adta hírül az MTI, míg a Népszava arról számolt be: „Sikerrel járt a küldetés ... szerdán este a délutános műszak leszállt a bányába”. Ígéretet kaptak a bányászok adókedvezményre is, vagyis, hogy a jutalmak és pótlékok után egységesen 20 százalékot kelljen fizetniük.

A sikeres bányászsztrájkot különös felhangok kísérték annak lezárulta után. A minisztertanács, nem meglepő módon, nem az adószabályokat, hanem a cégvezetést tette felelőssé. Augusztus 26-ai ülésén „a kormány úgy ítélte meg, hogy ez elkerülhető lett volna, mivel az alapvető kiváltó ok a vállalati vezetés bizonytalansága és gyengesége volt” - írta a Magyar Nemzet. A lapban megszólalt a Bányász Szakszervezet, harcosnak enyhén szólva sem mondható főtitkára, aki „külön is kiemelte, hogy a dolgozóknak ez a megmozdulása valójában nem sztrájk volt, hanem figyelmeztető munkabeszűntetés”.

A mecseki szénbányászok, ha csatát nyertek is 1988 augusztusában, a háborút néhány évvel később elbukták.

1989-re még tovább romlott a helyzet, már a felszámolás veszélye fenyegetett. Ennek elhárítására három évre szóló szerkezetátalakítási programot dolgoztak ki. 1989-ben új szanalási megállapodást is kötöttek, mert az 1986-ban kötött eredetiben foglaltak a gazdálkodási környezet időközben bekövetkezett változásai miatt nem teljesíthetők. A vállalati program lényege, hogy az akkor évi kétmilliárd háromszázezer tonna körüli széntermelést félmilliárd tonnával csökkentik. A termelést a

leggazdaságosabban működő komlói és vasasi mélyművelésű bányák és a külfejtés teljesítményére alapozzák. A meglevők közül öt aknaüzemet megszüntetnek Pécssett és Szászváron. Feleslegessé vált több nagyon költséges beruházás is. A Mecseki Szénbányák három évre szóló elképzelése: bányabezárás, termeléscsökkentés, elbocsátások (3000 ember) a megmaradás érdekében. Ez a terv volt a vitaalapja a miniszteri megbeszélésnek is. Döntés azonban nem született, holott a karcsúsítás is rengeteg pénzbe került. Nem döntöttek arról, ki fizesse a bányabezárások, átmeneti szüneteltetések költségeit? Ki viselje a szerte-fosztott program használhatatlan beruházásainak terheit. Mi lesz a világbanki hitelből egy milliárd forintból épült immár fölösleges, de vadonatúj léfelpítményekkel? Ha nem kell a kokszt, akkor mire van szükség? Energetikai szénre, lakossági szénre? De milyen áron? És mitől nem jó a mostani ár? Közgazdasági számításoktól vagy pedig az egetverő termelési költségektől? Létkérdések sora maradt megválaszolatlanul, nem is beszélve az emberekről, akiknek munkahelye veszélybe került. Közben bányatüzekből eredő kiesések, ill. károk súlyosbították a pénzügyi helyzetet.

A Mecseki Szénbányákban az állam tulajdonosi jogait 1990. március 1-jétől az Állami Vagyonügynökség gyakorolta. Ez új reményeket ébresztett. Volt már rá példa, hogy az Állami Vagyonügynökség életben tartott egy-egy vállalatot, elsősorban privatizáció útján. A Dorogi Szénbányák részvénytársasági formában, az Oroszlányi Szénbányák Kft. formában még egy-két évig talpon maradt. 1990-ben Mecseken is több tervezet született a szénbányák részvénytársasággá alakításáról.

Az Ipari Minisztérium a Mecseki Szénbányák pénzügyi rentabilitásának helyreállítása céljából 1989. év második felében megbízást adott a *British Mining Consultants Limited* (BMCL), az *Operational Research Executive* (ORE) angol cégeknek, hogy a Központi Bányászati Fejlesztési Intézettel (KBFI) együttműködve, szakértői vizsgálatokat végezzen, és javaslatokat tegyen. A megbízás a magyar Kormány és a Világbank azon megállapodásának realizálását szolgálta, miszerint a magyar szénbányászati jövedelmezővé és önfinanszírozóvá kell tenni, megszüntetve mindenfajta állami költségvetést terhelő támogatását.

A szakértők 1990. februárban átadott előzetes jelentése a hatékonyságjavítás legfontosabb előfeltételének a szervezeti és irányítási rendszer korszerűsítését, az erősen centralizált bürokratikus struktúra lebontását, önálló gazdasági egységek alakítását és azok üzleti együttműködésének létrehozását határozta meg.

A tervezet elsősorban arra alapozott, hogy *fontos érdek fűződik a vállalat felszámolásának elkerüléséhez*: a széntermelés folyamatos fenntartása, a hazai energiaellátás biztossága és a régióon belüli foglalkoztatási színvonal megtartása miatti alapvető társadalmi igény. Előírták, hogy a szervezeti struktúrát úgy kell átalakítani, hogy tervszerűsége és nyilvánossága folytán a legkisebb mértékben zavarja a vállalati működést és a belső közhangulatot.

Az átalakítás menetét a következőképpen vázolták: az államigazgatási irányítású nagyvállalat a Vagyonügynökség felügyelete alá tartozó vagyonkezelő részvénytársasággá alakul át. Hangsúlyozták, hogy az államigazgatási felügyelet alatt álló állami vállalat átalakulásának nem feltétele, hogy külső vállalkozók a társaságban részt vállaljanak.

A részvénytársaság közvetlen irányításával folyik majd a szénbányászati alaptervekenység (kitermelés, osztályozás, feldolgozás, értékesítés), tulajdonosi (alapítói) felügyelete alatt önállóan gazdálkodó korlátolt felelősségű társaságokban pedig minden további - részben az alaptervekenységet kiszolgáló - tevékenység. (BCML javaslat).

A részvénytársaság közvetlen irányítása alatt működő szervezeti egységek (üzemek) tagozódását és kapcsolatait a Bányatörvénynek megfelelően kell kialakítani: minden bányát elkülönült szervezeti egység, ahol bányaművelést felelős műszaki vezető irányítja.

A vállalat vezetése úgy ítélte meg, hogy a mecseki szénbányászatnak van létjogosultsága, mert:

- Termékeire van tartós piaci kereslet
- Szénvagyonra évszázadokra elégséges.

Ez utóbbi megállapítás igaz volt, az előbbi már nem. A mecseki kocszra már hosszú ideje nem volt kereslet, és a villamosenergia-ipar a fogyasztás visszaesése miatt kevesebb szenet igényelt. A vállalat fizetéseképtelenné vált, tartozása elérte a hatmilliárd forintot. A csőd elkerülhetetlenné vált.

A csődhelyzet ellenére a részvénytársaság-pártiak úgy gondolták, az adósságok kiegyenlíthetők a vállalati vagyon terhére, oly módon, hogy a hitelezőket kifizetik a megalakítandó részvénytársaság részvényeivel. Sem a túlélő terv, sem a rendezett viszonyokat célzó részvénytársaság-alapítási terv nem valósulhatott meg.

1990-1991-ben még számos tervezet született kisebb (az alaptervekenységet kiszolgáló) társaságok alapítására, de ezek vagy meg sem alakultak, vagy csak ideig-óráig működtek. 1991. április 22-én Csethe András vezérigazgató az igazgatótanácsához intézett előterjesztésében közölte: „A szénbányászat szerkezetátalakítási programjával összhangban, a folyamatosan változó külső feltételek hatására a mecseki szénbányászat termelési szerkezete jelentősen megváltozott és a folyamat a felszámolási eljárás során fejeződik be.” Vagyonhasznosító Központ alakult, amely megkezdte a teendők felmérését.

1991 elején a vállalat csődeljárást kezdeményezett maga ellen, 1991. október 12-én elkezdődött a nyolcezer embernek munkát adó Mecseki Szénbányák felszámolási eljárása, amelybe később bekapcsolódott a SZÉSZEK, ill. a Mecseki Bányavagyon-hasznosító Rt. is. A felszámolás menetét a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. törvény határozta meg. Az eljárás 2005. december 22-én fejeződött be, a vállalatot 2006. január 9-én törölték a cégjegyzékből.

Lehetőségek vagy illúziók?

A Calamites kft. tevékenysége 2009-ig

Javában zajlott a felszámolási eljárás, miközben vállalat egykori vezető főmérnöke, Verböci József 1995-ban kétszemélyes társaságot alapított, amelynek üzletkörébe a szénbányászatot is felvette. 1997-ben kft-vé alakult, és egyre szélesebb körű tevékenységet fejt ki a Calamites Mérnöki Iroda és Tanácsadó Kft. A vállalat ma a területen elsőségségi bányászati jogokkal rendelkezik. Verböci egyre nagyobb nyilvánosság előtt hangoztatja, hogy a Mecsek mélyén több mint másfél milliárd, ebből a Váralja-Máza-Szászvár térségben mintegy 400 millió tonna szén van. Korábbi geológiai kutatások alapján évi két millió tonna szenet tudnának a Mecsekben kitermelni. Egy hazánkban még új, ám nemzetközileg ismert technológiával a szenet gázzá alakítanak - ha sikerül megoldani, már a föld alatt - és így a szén fűtőértékét meghaladó, annál hatékonyabban használható, úgynevezett szintézisgázt „állítanak elő” az erőművek számára. Amennyiben kísérletekkel is bizonyítható, hogy a széntelep fűrőlyukakon keresztül elgázosításra is alkalmas, bányanyitás nélkül is hasznosítható lehet a szénvagyonban rejlő energia. Német, lengyel és orosz kísérletek alapján a technológia nem tűnik bonyolultnak, a szénmezőre forró levegőt és vízgőzt fújnak, az elgázosított szenet lecsapolják, így kapják meg a hidrogént, szén-monoxidot és metánt tartalmazó szintézisgázt, amit áram- és hőtermelésre egyaránt lehet használni.

Verböci szerint a társaság stratégiai célja a „tisztá szén” technológiák meghonosítása. Ha a gázzá alakítás a föld alatt nem lehetséges, a kitermelt szenet is speciális eljárással generátorban elgázosítják, majd az így kapott szintézisgázt hő- és villamosáram-termelésre használják fel, továbbá szénvegyszeti végtermékeket állítanak elő.

Egyes területeken azonban csak robbantásos technológiával lehetne a szenet kitermelni. Ez ellen a Zöld Forrás Környezetvédő Egyesület tiltakozást jelentett be, a vita bíróság előtt van.

Nagymányok területére a bányatelek-kialakítási engedélyt és a környezethasználati engedélyt már megkapták, és ha a Bányaműszaki Felügyelőség jóváhagyja műszaki üzemi tervüket, nincs akadálya a bányanyitásnak. Elképzeléseik szerint a földunkra már 2010 késő tavaszán sor kerülhet, a termeléshez szükséges energiaellátás és a széntelőkészítés 200-300 millió forintos beruházást igényel majd. Ha minden igaz, 2010-ben itt folytatódik/újrakezdődik a mecseki szénbányászat. A Calamites Kft. első lépésben a külszíni fejtéssel elérhető 2-2,5 millió tonnára becsült szénvagyon tervezési kitermelni Nagymányok térségében.

Amint említettük, a Mecseki Szénbányák Vállalat (és elődei) 320 négyzetkilométer területen termelték ki a szenet: az új tervek 10 négyzetkilométer kiaknázására szorítkoznak.

Az egykor évente 3-4 millió tonna szenet kitermelő baranyai bányákat azért kellett bezárni, mert 15-20 esztendővel ezelőtt a szenet csak súlyos veszteséggel lehetett felszínre hozni. A mecseki bányákban a termelés ugyanis - a földtani adottságok miatt - nehezen gépesíthető. Az itteni szén felszínre hozását drágította a szénmezők mélysége, széttagoltsága, meredek dőlési szöge, ill. a bányák robbanásveszélyessége. Az elmúlt 5-10 évben viszont jelentősen emelkedett a szén és más energiaforrások világpiaci ára, és ha ez a folyamat folytatódik, akkor a mecseki szén kitermelése már nyereséget hozhat. A régihez mérhető bányavállalkozás beindítása viszont százmilliárdos beruházást igényel.

Álmok vagy realitás?

Legújabb hírek a mecseki bányanyitásról

A 2008-ban, 2009-ben közöltekhez képest a média 2010. februárban már kész tényként interpretálja a mecseki szénbányászat újraindítását: a földtani kutatásokat már tavaly befejezték, és a közelmúltban a geológiai zárójelentést a Pécsi Bányakapitányság és a Magyar Földtani Hivatal is elfogadta. Immár biztos, hogy a

mintegy 10,5 négyzetkilométeres területen nagyjából 438 ezer tonna feketeköszén van. A szakhatósági engedélyek birtokában a cég haladéktalanul hozzákezd a bányanyitás előkészítéséhez. Indulhat a környezetvédelmi hatásvizsgálat, valamint több közmeghallgatás is - irt a Napi Gazdaság.

Ezzel párhuzamosan Nagymányok térségében, mintegy 300 millió forintos költséggel, várhatóan még az idén külszíni bányát nyitnak. Az ottani szénvagyon 2-2,5 millió tonnára becsülik, és évente mintegy 100 ezer tonnát szeretnének kitermelni. (A Mecsekben a mélyművelésű feketeszen-bányászat a kilencvenes évek végén, míg a külszíni fejtés 2002-ben szűnt meg.)

A még 1995-ben létrehozott Calamites nemcsak a mecseki külszíni és mélyművelésű feketeszen-bányászat újraindítását tűzte ki célul, hanem azt is, hogy a kitermelt nyersanyag egy részét hő- és villamos energiává alakítsák. Nagymányok térségében egy energetikai mintapark létrehozását is tervezik, amelyben az úgynevezett tiszta szén technológiák bemutathatók, majd meghonosíthatók. A Calamites tárgyalásokat kezdett a Királyegyházán cementgyárat építő Strabaggal arról, hogy a jövőre elkészülő üzem energiaellátását mecseki bányákból biztosítsák.

A tervek realizálását vitatja a Népszabadság 2010. február 25-ei számában, Újrainduló mecseki szénbányászat: álmok és realitás című cikkében. Szerinte a bánya, ha most újraindulna, ismét veszteségesen termelne.

A Calamites elképzelése az, hogy még idén egy külfejtést nyit, ami évi 100 ezer tonna szenet termel, majd 7-8 esztendővel később megnyit egy mélyművelésű üzemet is, ami évi 2,4 millió tonna szenet hoz felszínre. A külfejtés 40 embernek biztosítana munkát, a mélyművelésű üzem viszont közvetlenül két ezer, közvetve pedig hat-hét ezer embernek adna megélhetést.

A terv gyengéje, hogy tele van feltételes móddal. Verbőci elismerte: a külfejtés beindításhoz legalább 300 millió forint kell, ám a kft.-nek nincs ennyi pénze, és a bankok jelenleg nem kívánnak a beruházáshoz hitelt nyújtani, mivel nem látják azt rentábilisnak. Még több a bizonytalanság a mélyművelésű üzem dolgában, hisz annak a bányának a megnyitásához legalább 80 milliárd forint kellene.

Utóbbi bánya szenének javát egy erőmű égetné el. Ha azonban már létezne ez a bánya és az erőmű, akkor az ott termelt áram - magas ára miatt - nem lenne eladható. A Calamites szerint ennek ellenére melegen kell tartani a mecseki szénvagyon hasznosításának ügyét, hazánk ugyanis energetikailag túlzottan kiszolgáltatottá vált az olaj- és gáztermelő országokkal szemben.

1986 és 1990 között számos tanulmány készült a vállalatnál. Ezek alapján dolgozták ki az alábbiakban közölt tervezetet és annak mellékleteit. A Mecseki Szénbányák részvénytársasággá alakítására nem került sor. A vállalat a törvény értelmében köteles volt kezdeményezni maga ellen a csődeljárást, amely felszámolással folytatódott. Hogy vajon a tervezetben foglaltaknak volt-e realitása, fennmaradhatott volna-e a nagyvállalat társasági formában, arra ma nem tudunk választ adni. A Népszabadság cikke tükrözi a korabeli közvéleményt; minden baj oka a vállalatok veszteségesége, az államkassza megcsapolása. Kétségtelen, hogy valamit tenni kellett. Azt is tudjuk viszont, hogy az állami pénzt nemcsak a vállalatok szanálására fordították a szocializmus utolsó éveiben; a pazarlás más szinteken is nagyméretű volt, ha úgy tetszik, az improkutív szférában is. Gondolhatunk itt a bürokrácia hatalmas költségeire, magának az államszervezetnek, a „vízfejeknek” a hihetetlenül költséges fenntartására.

Források

Tervezet a Mecseki Szénbányák átalakítására

MECSEKI SZÉNÁNYÁK

TERVEZET

*a Mecseki Szénbányák részvénytársasággá alakításáról
(Előterjesztés az igazgatótanács 1990. május 4-i ülésére)*

1. Az átalakulás szükségessége

1. 1. A Mecseki Szénbányák államigazgatási felügyelet alatt álló állami nagyvállalat.
Összes vagyona állami tulajdonú, az állam tulajdonosi jogait az Állami Vagyonügynökség gyakorolja.

1. 2. A veszteséges működés megszüntetésére irányuló állami szanálás program szerinti megvalósulása ellenére a vállalatnál fizetéseketelenségre utaló zavarok mutatkoznak.

1. 3. Az 1990. évi XXII. Törvény 63. §-a szerint „Fizetéseketelenség címén felszámolási eljárás lefolytatását a hitelezők kérheti, a gazdálkodó szervezet pedig köteles kérní.

Az 1990. május 1. napján hatályba lépő törvény szerint „Fizetéseketelenség esetén a gazdálkodó szervezet vezetője (elnök, igazgató, ügyvezető) 8 napon belül köteles kérní a (megyei) bíróságtól a felszámolási eljárás megindítását. A bejelentés elmulasztásáért felelősséggel tartozik. A gazdálkodó szervezet vezetője a kérelem benyújtásával egyidejűleg - legfeljebb 8 napos határidővel - köteles a gazdálkodó szervezet vezető testületét összehívni, illetőleg alapító szervét, trösztí vállalat esetén a trösztöt értesíteni.”

1. 4. A fizetéseketelenség tényét vagy annak hiányát a bíróság végzéssel állapítja meg. Felszámolási eljárás akkor folytatható le, ha a gazdálkodó szervezet fizetéseketelensé. A felszámolási eljárást a bíróság indítja meg. A felszámolási eljárás során bármikor helye van a hitelezők és a gazdálkodó szervek közötti egyezségnek.

1. 5. A törvényekkel meghatározott államigazgatási működés „automatizmusa” következtében fizetéseketelensé minősülő Mecseki Szénbányáknál a céljában sikertelen állami szanálási eljárás után a bíróság csak a felszámolási eljárás megindítását határozhatja el.

Az állam vállalatokra bízott vagyonának védelméről szóló 1990. március 1-től hatályos 1990. évi VIII. törvény az állami vállalatok vagyonának elidegenítését (eladását, társaságba apportálását, bérbeadását) 20 Mft érték fölött az Állami Vagyonügynökség engedélyéhez köti.

1. 7. Tekintve, hogy az állami vállalat tartozásai csak az állami vagyonból fedezhetők, ahitelezőkkel történő megegyezés előfeltétele az állami vagyon részvénytársasági vagyonná, az állami vállalat részvénytársasággá történő átalakítása.

1. 8. A felszámolási eljárás lényegi célja a hitelezői követelések kiegyenlítése, illetve a hitelezők és az adós közötti megállapodás kikényszerítése. A felszámolás során a vagyon elárverezéséből (értékesítéséből) szerzett bevételből fizetik ki az adósságot. Részvénytársasággá alakulás esetén mód van a hitelezői követelések részvénnyel történő kiegyenlítésére.

1. 9. A felszámolás a külső (hitelezői) érdekvényesítés elsődlegessége miatt a bonyolult összetett bányászati alaptervekenység folytatását megzavarja, esetleg ellehetetleníti. Tekintve, hogy az államigazgatás törvényes „automatizmusában” a felszámolásnak csak az átalakulás az alternatívája, a mecseki szénbányászat folytatásához fűződő érdekek egyedüli érvényesítési lehetősége a részvénytársasággá való átalakulás kezdeményezése az Állami Vagyonügynökségnél.

2. Az átalakulás célja

2. 1. A Mecseki Szénbányáknál felhalmozódott állami vagyon jövedelmező hasznosítása, a tőkemozgás intézményi feltételeinek megteremtése.

2. 2. A bányászati alaptervekenység jövedelmező és önfinanszírozóvá tétele piaccgazdasági környezetben, a kiszolgáló és melléktervekenységek szervezeti önállóságának és piaci kapcsolatrendszerének vagyonérdekeltségen alapuló megteremtése.

Az általános jogutód részvénytársaság fizetőképességének helyreállítása a hitelezők részvényesként való bevonásával.

2. 4. A dolgozói részvénytársaságlásra alapozott későbbi alaptőke-emelés intézményi feltételeinek megteremtése.

3. Az átalakulás programja

3. 1. Állami vállalat csak részvénytársasággá vagy korlátozott felelősségű társasággá alakulhat.

A vállalat az átalakítást kezdeményezheti, de a társasággá alakulás törvény szerint szükségese intézkedéseinek megtételére az Állami Vagyonügynökség köteles. A társasággá átalakított állami vállalatok vagyonát megtestesítő részvények tekintetében az Állami Vagyonügynökség gyakorolja a részvényesi jogokat. Az államigazgatási felügyelet alatt álló állami vállalat önmagában, külső vállalkozók tőkéjének bevonása nélkül is átalakulhat.

3. 2. Az átalakuláshoz

átalakulási tervet
átértékelt vagyonmérleget
üzletpolitikai koncepciót

kell az Állami Vagyonügynökséghez előterjeszteni.

3. 3. Az Állami Vagyonügynökség és a vállalat a kezdeményezéstől számított hatvan napon belül megállapodást köthet az átalakulás feltételeiről és módjáról. Az átalakulás elősegítésére átalakulási bizottságot is igénybe vehet. Ha az átalakuló vállalat és a Vagyonügynökség között az átalakulás feltételeire és módjára vonatkozó megállapodás létrejött, az átalakulást annak megfelelően kell végrehajtani. Ezt a vagyonügynökség ellenőrzi.

3. 4. Az átalakulás konkrét programját tehát a Vagyonügynökséggel történő megállapodás fogja tartalmazni. Az átalakulás kezdeményezéséhez szükséges átalakítási tervnek tartalmaznia kell:

- a. az átalakulással elérni kívánt gazdasági cél megjelölését (lásd 2. oldal)
- b. az új részvénytársaság alapszabályának tervezetét
- c. a vagyon értékelésének módszertani elveit.

A Vagyonügynökséggel történő megállapodás előkészítő tárgyalások megkezdéséhez ez elégséges.

3. 5. Az Átalakulási Törvény 16. § (1) szerint „az államigazgatási felügyelet alatt álló állami vállalatnak gazdasági társasággá alakításáról az alapító szerv - a vállalat véleményének kikérésével és a pénzügyminiszter egyetértésével - határoz. Míg korábban az Ipari Minisztérium, 1990. március 1-től az Állami Vagyonügynökség a Mecseki Szénbányák alapító szerve. Az Ipari Minisztérium már nem illetékes az átalakításban, az újonnan alakult és rendkívül leterhelt Vagyonügynökség pedig nem képes arra, hogy az átalakításra vállalati kezdeményezés nélkül vállalkozzon. Abból kiindulva, hogy „aki nem része a megoldásnak, az a probléma része”, elsődleges létérdekekünknek kell tekinteni a vállalati csőd - mint bonyolult probléma - megoldásának elősegítését.

4. Az átalakulás következményei

4. 1. Nem csak a felszámolás, de az átalakulás is hatálytalanítja, megszünteti a vállalat eddigi szervezeti és működési rendjét, irányítási, érdekeltségi és bérezési rendszerét, stb. az átalakulás radikális belső átrendeződés közös megegyezésen alapuló megvalósulására, új belső szabályok elfogadására, közös tanulási folyamatban való begyakorlására ad lehetőséget.

4. 2. Az újként alakuló részvénytársaság megszabadul ugyan a korábbi adósságterhektől, de köteles felvállalni a jövedelmező gazdálkodás és a vagyongyarapítás követelményeit és a fizetőképesség tartós fenntartásának kötelezettségeit a továbbra is fenyegető csődveszéllyel szemben.

4. 3. A részvénytársasággá alakulás csak a tehermentes indulás, az eddigi működési gyakorlat korlátaitól való megszabadulás intézményi kereteit teremti meg, a jövedelmező gazdálkodás kötelezettsége és felelőssége viszont szükségessé teszi a belső megújulás 1986-tól érelődő programjának kiteljesítését és gyakorlati realizálását.

4. 4. Az átalakulás előkészítésében a külső feltételeket az Állami Vagyonügynökséggel való együttműködés során egyszerűbb lesz tisztázni, mint a belső megújulási folyamatot kibontakoztatni, és a dolgozók összességére kiterjeszteni.

E nagyobb és bonyolultabb program tisztázásával és magvalósításával nem szabad késlekedni, a külső és belső átalakulást egyidejűleg, párhuzamosan és összehangoltan kell előre vinni.

5. Az átalakulás ütemezése

5. 1. Az átalakulás mielőbbi kezdeményezése esetén a második félév elején megállapodás köthető az Állami Vagyonügynökséggel az átalakulás programjáról.

5. 2. A vagyon átértékelése és a társaság induló vagyonmérlegének elkészítése, a részvénytársaság alapításának előkészítése 4-5 hónap alatt elvégezhető. Az átalakulás napjaként 1991. január 1. reálisan kiűzhető.

5. 3. A jövedelmező működésre alkalmas és a fizetőképesség tartós fenntartását garantáló belső irányítási és érdekeltségi rendszer minden dolgozóra kiterjedő tanulási folyamatban való kialakítása és begyakorlása, a belső közmegegyezés létrehozása fészes programban a vállalati működés megzavarása nélkül (tehát zömmel munkaidőn kívül!) fél év alatt elvégezhető.

Az átalakulás és a belső megújulás megvalósítására csak akkor tekinthető érettnek a vállalati kollektíva, ha azt a dolgozók legalább 2/3-a belső „népszavazáson” egyértelműen támogatja.

5. 4. A tennivalók terjedelme és sokrétűsége Átalakulási Munkabizottság létrehozását indokolja az 5. 2. feladatra és az Állami Vagyonügynökséggel történő együttműködésre, továbbá megújulási Munkabizottság alakítását az 5. 3. feladatra és a vállalaton belüli „párbeszéd” intézményesítésére.

A két munkabizottság május 15-ig tartsa meg alakuló ülését és határozza meg munkaprogramját.

Az igazgatótanács döntési körébe tartozó kérdésekben kezdeményezze összehívását és készítsen írásos előterjesztéseket.

Legkésőbb június 15-ig tevékenységéről tájékoztassa az igazgatótanácsot.

Az előterjesztést megbízásom alapján összeállította Mester József. Pécs, 1990. április 27.

Csethe András
vezérigazgató

Mellékletek:

1. Határozati javaslat
2. A csőd meg a kormány (Népszabadság 1990. IV. 25.)
3. Csődfelszámolás részvénytársasággá alakulással
4. Tervezet az állami nagyvállalat gazdasági társaságokká való szétbontására.

Jelzet: Magyar Országos Levéltár XXIX-F-104-a Mecseki Szénbányák Vállalat, Igazgatási ügyek 619 doboz: Szerkezeti átalakítás, szanálás iratai 1986-1990.

Határozati javaslat az igazgatótanács 1990. május 4-ei ülésére

MECSEKI SZÉNÁNYÁK

HATÁROZATI JAVASLAT

Az igazgatótanács 1990. május 4-i ülésére

1. Az igazgatótanács tudomásul veszi, hogy a vállalat az 1990. évi XXII. törvény 1990. május 1-vel hatályba lépett 68. §-a alapján fizetéképtelennek minősülhet, ami felszámolási eljárás megindítását vonja maga után.

2. A mecseki szénbányászati fennmaradása és megújulásának elősegítése érdekében az igazgatótanács az 1989. évi XIII. törvény alapján a részvénytársasággá történő átalakítás kezdeményezését és a hitelezőkkel történő megegyezés szorgalmazását határozta el a felszámolás elkerülésére, a fizetőképesség helyreállítására.

Felelős: a vezérigazgató

Határidő: 1990. május 15.

3. Az igazgatótanács a részvénytársasággá alakulás előkészítésére dr. Göndöcs István vezérigazgató-helyettes irányításával Átalakulási Munkabizottságot, a szentemelő alaptévékenység vertikumát átfogó belső irányítási és érdekeltségi rendszer önálló vállalkozói csoportok együttműködésére alapozott kialakítására Verbóci József osztályvezető-helyettes irányításával Megújulási Munkabizottságot hoz létre.

A bizottság tagjaként munkaköri kötelezettségeik ellátása mellett részvétellel az igazgatótanács az alábbiakat bízta meg:

Átalakulási Munkabizottság:
[következik 17 tag névsora]
Megalakulási Munkabizottság
[következik 17 tag névsora]

A két bizottság munkáját az igazgatótanács titkára koordinálja, üléseiként tagként vegyen részt.

4. A munkabizottságok legkésőbb 1990. június 15-ig írásban terjesszék az igazgatótanács elé programjukat és javaslatukat.

5. A Mecseki Bányász kéthetenként megjelenő minden számában legalább 4 oldal terjedelemben hitelesen tájékoztassa a vállalati közvéleményt a bizottságok állásfoglalásairól és adjon teret az írásban beküldött olvasói észrevételeknek.

Felelős: a lap főszerkesztője

Jelzet: Magyar Országos Levéltár XXIX-F-104-a Mecseki Szénbányák Vállalat, Igazgatási ügyek 619 doboz: Szerkezeti átalakítás, szanálás iratai 1986-1990.

A Népszabadság 1990. április 25-ei cikke a vállalati csődökről

A csőd meg a kormány

Azzal kezdődött, hogy a szótól is elhatároltuk magunkat. Igaz, voltak nehéz helyzetben levő vállalatok, de hogy csődbe menők! A szakmai berkekben már nyilvánvaló volt, hogy a sokat emlegetett szerkezetváltás nem mehet végbe veszteséges vállalatok bezárása nélkül. El is készült a csődtörvény, amelyet azonban a nyilvánosság előtt csak mint a felszámolási eljárásról szóló törvényt ismerhetett meg; ebben a szemérmes kifejezésben élt tovább az a sokáig megingathatatlan hit, hogy szocialista vállalat nem mehet csődbe.

A régi jelszó

Hogy mindez régen volt? Persze. A kifejezés azóta polgárjogot nyert, de ami a szocialista vállalatok csődbe menését illeti, mintha mi sem változott volna. A Figyelő című gazdaságpolitikai hetilap közölt nemrég szemléltető statisztikát. E szerint a csődtörvény életbelépése, 1986 szeptembere óta 1989 végéig az illetékes Fővárosi Bíróság 300 felszámolási eljárás megindítását tette közzé. A felszámoltak 65 százaléka kisszövetkezet, 15 százaléka lakás- és garázsfenntartó szövetkezet, 10 százaléka gazdasági társaság, s mindössze hat esetben számoltak fel állami nagyvállalatot. Nem mutatnak mást az ideai adatok sem. Bár az idén eddig jóval több csődjelzést kezdeményeztek, mint tavaly egész évben, az alaphelyzet alig változott: az arra rászolgált nagyvállalatok nem robognak a csődjelzés felé. Vagy ha igen, az utolsó pillanatban mindig sikerül valahogyan megállniuk.

Például azért, mert kezdetben így szólt a jelszó: nem felszámolni kell, hanem átalakítani, gazdasággá tenni. Amivel elvileg nem lett volna semmi baj, csak éppen azzal kellett volna szembenézni, hogy a felszámolás és a rendbetevés ugyanannak az éremnek más-más oldala. S ha hiányzik az alternatíva, hogy egy vállalkozással sokat lehet nyerni, e nagyot is lehet bukni, akár a vállalkozás létét is elveszíteni, akkor ugyan mi készítené bárkit, hogy a lehetséges bukás előtt valóban radikálisan átalakítsa a vállalatot?

Különösen addig lehetett kiválóan eléledgelni akár egy jól menő vállalat romjain is, amíg az államnak volt pénze arra, hogy megsegítse bajba jutott híveit. Addig ugyanis kiválóan működött az erre kitalált intézmény: az állami szanálás. Egy-egy vállalat esetében - például: szénbányák, Ganz-MÁVAG, Péti Nitrogénművek - akár többször is. Mert emellett, hogy a gazdaságnak elemei érdeke, hogy akár a vállalat bezárásával is, de szüntesse meg az államkassza folyamatos megcsapolását -, voltak egyéb érdekek is. Például szükség volt a termékre, mert mint mondták, más módon nem lehet vagy túl drága volna beszerezni. Vagy szükség volt a munkahelyekre, amelyek megszüntetése nagyarányú munkanélküliséget okozott volna. S ezek az érdekek rendre erősebbnek bizonyultak, mint a felszámolás mellett szólók.

Öszvérmegoldások

Ezek az érdekütközések születtek aztán olyan öszvérmegoldásokat, mint a pénzügyi felszámolás a termelés fenntartása mellett; ilyen volt a Péti Nitrogénművek sokadik szanálásának záróakkordja. S voltaképpen ebbe a körbe illeszthető egynemű vállalat gyors metamorfózisa is, ahol éppen a csődbe menés megelőzésére alakult tőkévé az adósság, lett - legalábbis egy időre - működőképes részvénytársaság a korábban csak vegetáló állami nagyvállalatból.

Persze, nem minden átalakulás volt ilyen, s amelyik igen, az sem elítélendő. De tény, a társasággá alakulást sok esetben az motiválta, hogy a vállalat vezetése rájött: tovább az eddigi úton nem tarthatja fenn magát. Ez éppenséggel pozitív fejlemény, hiszen éppen ennek felismerése okán fűzünk akkora várakozásokat a piaci viszonyokhoz. Sokszor azonban nem történik má sem más, csak a régi struktúra átmentése új formák közé, annyi átalakítás tehát, ami még feltétlenül szükséges. (Persze, tisztelet a kivételnek, de ez a cikk nem az átalakulásokról, hanem a csődhelyzetekről szól.)

A felszámolni vagy gazdasággá tenni dilemmáját sokszor a se fel nem számolni, se gazdasággá nem tenni módszerével „oldották meg”. Így, miközben továbbra is fenntarthatóak maradtak a ráfizetéses vállalatok, a gazdaság hatékonysága romlott, az államkassza kiürült. Ezért, úgy tűnik, a kormányzat a legutóbbi időben többféle módszerrel is próbálkozott, hogy végre valóban meginduljon a veszteséggörvény megszüntetése, a fizetéképtelen vállalatok felszámolása.

Ezek a módszerek azonban nem jártak sikerrel, akár a hitelezőket, akár a bankokat próbálta a kormány a felszámolások kezdeményezésére készíteni. A próbálkozások sorra megbuktak azon, hogy bár végrehajtásuk az országnak érdekében állna, a közvetlen részeseknek, a hitelezőknek inkább a vállalat fennmaradása a kedvezőbb. Ez az ellenérdekeltség pedig erősebbnek bizonyult, mint a kormányzati szándék. Túlságosan sok e tekintetben a kormány legutóbbi rendelkezésén túl sem várható: ez a tartósan fizetéképtelen vállalatok vezetői számára előírja, hogy önmaguk indítsák meg a felszámolási eljárást.

A dolog elvileg akár be is válhatna, hiszen ha az önfelszámolás kezdeményezése nem is, az talán elvárható a vállalatoktól, hogy az őket veszélyeztető, nekik nem fizető cégek ellen fellépjenek, s így talán sikeresebben felgöngyölíthetők a milliárdos sorban állások. Talán, hiszen a rendeletnek nincs igazán kifutása, s hogy a csődhelyzetek megoldásában mi történik, az már az új kormány szándékain múlik.

Nehéz vizsga előtt

Az új kormánykoalíció lehetséges résztvevői és az ellenzék is - hiszen e tekintetben nincs igazán lényeges különbség a pártok álláspontja között - a veszteséges vállalatok gyors bezárását ígéri. Valamiféle döntésre bizonyosan rákényszerül a kormány, hiszen nagy biztonsággal előre látható, hogy a szovjet piac beszűkülése, egyes kapacitások ellehetetlenülése növelni fogja a termelni, értékesíteni nem tudó, tehát fizetéképtelen vállalatok számát.

De miféle döntés születhet? Milyen célszerű döntéseket lehet hozni akkor, amikor a piaci viszonyaink még csak alakulóban vannak, a tulajdoni szerkezet alighanem csak lassú változásra képes, eközben viszont a termelési struktúra átalakítása tovább már nem halasztható.

Válasz legfeljebb a kormányprogram birtokában adható. Abból talán kiderül: lesz-e a kormánynak ereje ahhoz, hogy - se a fenyegető munkanélküliség, se az emiatt esetleg kirobbanó sztrájkok, se a menedzserreteg ellenállása miatt - ne avatkozzon be a felszámolási folyamatokba, s ne mentse meg a máskülönben bezárandó vállalatokat. Lesz- szándéka és ereje strukturális döntéseket hozni? Milyen mértékben akar egyáltalán beavatkozni a szerkezetátalakításba mint állam, s mit bír a piacra? Mindezen kérdések következtében mi lesz annak a 40-50 vállalatnak a sorsa, amely évek óta köztudottan a sorban állások, a fizetéképtelenség, a csődügyek főszerplője?

Azzal nem lehet halogatni a kérdésekre adandó jó választ, hogy majd a piaccgazdaság megoldja a problémát. Valamilyen választ adni kell már a közeljövőben.

Az új kormány első valódi vizsgálja ugyanis ez lesz.

Kozma Judit

A cikket fényképpel csatolták a Tervezethez

Javaslat a Mecseki Szénbányák részvénytársasággá alakulására

MECSEKI SZÉN BÁNYÁK

Csődfelszámolás részvénytársasággá alakulással

I. A megmaradás esélye

1. A meglévő erőforrásaival (szénvagyon, tőke, munkaerő, szervezet) önfinanszírozótermelési folyamatot fenntartani képes mecseki szénbányászatnak létjogosultsága van, mert:

- termékeire van tartós piaci kereslet
- szénvagyona évszázadokra elégséges

2. A mecseki szénbányászat fennmaradása a nemzetgazdaság és a társadalmi környezet (a régió) számára hasznos, mert:

- biztos munkahelyet ad 8-10 000 embernek, átlagosnál magasabb jövedelemmel;
- hazai természeti erőforrásokat hasznosít és ezzel csökkenti a nemzetgazdaság stratégiai függőségét, energetikai kiszolgáltatottságát és tompítja a külgazdasági cserearány-romlást;
- törvényes adókon keresztül (az átlagosnál jóval magasabb személyi jövedelemadó által) növeli az állami költségvetés bevételeit.

3. A fogyasztóknál a mecseki szén import energiahordozókkal versenyez, ennél fogva indokolt, hogy termékei piaci árak legyenek, amelyeket a felek a szállítási szerződésben rögzítenek.

4. Az államigazgatási irányítás alatt álló Mecseki Szénbányáknál létező összes vagyon állami tulajdonban van (beleértve az ÁFI által finanszírozott befejezetlen állami nagyberuházást is), ennél fogva a veszteséges gazdálkodásból felhalmozódott adósságok csak ezen vagyon terhére egyenlíthetők ki.

5. Az államigazgatási irányítású nagyvállalat törvényes keretek között részvénytársasággá alakulhat, amelynek gazdálkodási kötelezettségeit az állami Vagyonügynökséggel kötendő vagyonkezelői szerződésben kell megállapítani.

II. A csődhelyzet

1. A hatósági termékek és törvényes elvonások (adók) szorításában működő vállalat halmozódó veszteségei aláásták fizetőképességét, szállítói követeléseikkel „sorban állnak” a bankoknál, emiatt felszámolási eljárás kezdeményezésére jogosultak.

2. A felszámolási eljárás megindítása a vállalat mélyülő létbizonytalansága miatt elkeseredett dolgozói körében pánikreakciókat váltana ki, lehetetlenné téve a szervezett termelési folyamat fenntartását.

3. A felszámolási eljárás során a könyv szerinti vagyonnak csak 15-20%-ára - külszíni ingatlanokra, járművekre, szerszámgepekre, műszerekre (a „mazsolára”) - lehetne készpénzzel fizető vevőt találni, amely feltehetően fedezné a felhalmozódott adósságot, ugyanakkor teljesen ellehetetleníti a vállalat bonyolultan összetett termelési folyamatának fenntartását, az állami vagyon 3/4-ének további hasznosítását, a bányászati termelés folytatását.

4. Elvileg szóba jöhetne a vállalat (vagy egyes üzemeinek) eladása és a bevételből az adósság kiegyenlítése.

Az eladás (privatizálás) és a felszámolás egyaránt az állami tulajdonos (Állami Vagyonügynökség) döntésétől függ, nevezetesen attól, hogy a csődhelyzet megszüntetésének milyen módját választja.

5. Tekintve, hogy az adósságok kiegyenlítése kizárólag az állami vagyon terhére realizálható, ez megoldható részvénytársasággá alakulással is, nem csak felszámolással.

III. Részvénytársasággá alakulás

Az átalakulás törvényes alapját és menetét a 4. sz. melléklet tartalmazza.

Jelzet: Magyar Országos Levéltár XXIX-F-104-a Mecseki Szénbányák Vállalat, Igazgatási ügyek 619 doboz: Szerkezeti átalakítás, szanálás iratai 1986-1990.

Tervezet a Mecseki Szénbányák vállalat szétbontására gazdasági társaságokká

MECSEKI SZÉN BÁNYÁK

TERVEZET

az állami nagyvállalat gazdasági társaságokká való szétbontására

1./ Előzmények

A mecseki feketekőszén-medencében működő állami bányavállalatnál a kokszzséntermelés növelésére irányuló állami nagyberuházás érdekmúlás miatti leállítását következtében jelentős nagyságú adósság halmozódott fel, melynek terhei veszteségesé tették a gazdálkodást.

A vállalat az 1988-1990. közötti állami szanálás során pénzügyi mérlegét jelentősen javította, gazdálkodásában azonban tovább halmozódik a veszteség, amelyet a banknál sorban álló szállítói hiteleznek meg jelenleg összesen 700 millió forinttal.

Tekintettel arra, hogy a széntermelés folyamatos fenntartása a hazai energiaellátás biztossága és a régió belüli foglalkoztatási színvonal megtartása miatt alapvető társadalmi igény, fontos érdek fűződik a vállalat felszámolásának elkerüléséhez és a szervezeti struktúra olyan átalakításához, amely tervszerűsége és nyilvánossága folytán a legkisebb mértékben zavarja a vállalati működést és a belső közhangulatot.

A Mecseki Szénbányák pénzügyi rentabilitásának helyreállítása céljából 1989. év második felében az Ipari Minisztérium megbízást adott a British Mining Consultants Limited (BMCL), az Operational Research Executive (ORE) angol cégeknek, hogy a Központi Bányászati Fejlesztési Intézettel (KBFI) együttműködve, szakértői vizsgálatokat végezzen, és javaslatokat tegyen.

A megbízás a magyar Kormány és a Világbank azon megállapodásának realizálását szolgálja, miszerint a magyar szénbányászatot jövedelmezővé és önfinanszírozóvá kell tenni, megszüntetve mindenfajta állami költségvetést terhelő támogatását.

A szakértők 1990. februárban átadott előzetes jelentése a hatékonyságjavítás legfontosabb előfeltételének a szervezeti és irányítási rendszer korszerűsítését, az erősen centralizált bürokratikus struktúra lebontását, önálló gazdasági egységek alakítását és azok üzleti együttműködésének létrehozását határozta meg. A szervezeti korszerűsítés kereteit

- Az 1990. évi VII. törvény - az állami vagyonkezelésről,
- Az 1989. évi XIII. törvény - az állami vállalatok átalakításáról,
- Az 1988. évi VI. törvény - a gazdasági társaságokról,
- Az 1960. évi III. törvény - a bányászatról,

Együttes figyelembevételével kell meghatározni, és az átalakítást ezeken belül kell a legcélszerűbb formákban megtervezni.

2./ A Mecseki Szénbányák jelenlegi jogállása

A Mecseki Szénbányák az ipari miniszter által alapított, államigazgatási irányítás alatt álló, a vezérgazgató személyes vezetésével működő nagyvállalat, amelynek stratégiai és üzletpolitikai kérdésekben a 19 tagú Igazgatótanácsnak van döntési joga.

A vállalat valamennyi ingatlan és ingó vagyona állami tulajdonban van, ennek csekély hányada van a Mecseki Szénbányák által társtulajdonosként alapított gazdasági társaságok birtokában. A még le nem zárt állami nagyberuházás keretében létesített vagyonnal az Állami Fejlesztési Intézet rendelkezik.

Az állam tulajdonosi jogait 1990. március 1-től az Állami Vagyonügynökség gyakorolja, ezzel együtt az alapító szervet megillető jogok gyakorlása is átszállt az Ipari Minisztériumról a Vagyonügynökségre.

Az állami szanálás realizálására a Szanáló Szervezet és a Mecseki Szénbányák között 1990. év végéig hatályos megállapodás érvényes, ezzel összefüggésben a pénzügyminiszternek is jogköre van a vagyon tekintetében.

3./ Az átalakulás lépései

3. 1. államigazgatási felügyelet alatt álló állami vállalat az alapító szervnél (Vagyonügynökség) kezdeményezheti az átalakítást (ÁT. 16. §.)

Az átalakuló szervezet köteles (ÁT. 5. §.)

- *átalakulási tervet,*
- a felügyelő bizottsággal és könyvvizsgálóval ellenőrzött vagyonmérleget készíteni

Az átalakulás tervnek tartalmaznia kell (ÁT. 6. §.)

- a. az átalakulással elérni kívánt gazdasági cél megjelölését,
- b. az új tagok szándéknyilatkozatát
- c. az új társaság *társasági szerződésének* (alapszabályának) *tervezetét,*
- d. mindazt, amit e törvény az egyes társasági formákba való átalakulás esetére előír.

Az átalakulás során létrejövő gazdasági társaság az átalakult szervezet általános jogutóda. (ÁT. 8. §)

Az állami vállalat korlátozott felelősségű társasággá vagy részvénytársasággá alakulhat. (ÁT. 12.§)

3. 2. *A vállalat és az állami vagyonkezelő szervezet az átalakulás feltételeiről* (az átalakulási tervet kézhezvételétől számított 60 napon belül) *megállapodást köthet.* (ÁT. 17. §)

Az államigazgatási felügyelet alatt álló állami vállalat átalakulásának nem feltétele, hogy külső vállalkozók a társaságban részt vállaljanak (ÁT: 19. § [3]) *A vállalat hitelezői követeléseik kielégítéseként részesedést vállalhatnak a gazdasági társaságban.* (ÁT. 22. § [2])

Az államigazgatási felügyelet alatt álló vállalat átalakulása esetén valamennyi részvény az állami vagyonkezelő szervezetet illeti meg, csak az értékesítheti a hitelezőknek is. (ÁT. 21-22. §)

A vállalatnak gazdasági társasággá alakulásához a *Gt. szerint szükséges intézkedések megtételére* az államigazgatási felügyelet alatt álló vállalat esetében az alapító szerv (*Vagyonügynökség!*) köteles.

A Vagyonügynökség ügyvezető igazgatója a hatékonyabb működés megvalósítása és az értékesítés előkészítése (reorganizáció) érdekében *vállalati biztost* rendelhet ki, aki a vállalatot a Vagyonügynökség közvetlen irányítása és utasítása szerint vezeti. (Vüt. 16. §)

A Vagyonügynökség gazdálkodási tevékenységét közvetlenül nem folytathat; köteles az átvett állami vagyon legkedvezőbb hasznosításáról mielőbb gondoskodni. (Vüt. 11. §)

3.3. Az állami nagyvállalat általános jogutódként alapított részvénytársaság erre irányuló *pályázat megnyerése alapján szerződést köt a Vagyonügynökséggel a vagyonkezelésre.* (Vüt. 20. §)

A szerződések tartalmát a felek szabadon állapítják meg; a szerződés időtartama tíz évnél hosszabb nem lehet (Vüt. 27. §) A portfólió vagyonkezelési szerződésben az önállóangazdálkodó *korlátozott felelősségű társaságokban pedig minden további* - részben az alaptevékenységet szolgáló - tevékenység. (BCML javaslat). A részvénytársaság közvetlen irányítása alatt működő szervezeti egységek (üzemek) tagozódását és kapcsolatait a Bányatörvénynek megfelelően kell kialakítani: minden bányá elkülönült szervezeti egység, ahol bányaművelést felelős műszaki vezető irányítja.

A részvénytársaság jogosult cégtáblájára „az Állami Vagyonügynökség megbízottja” megjelölést feltüntetni.

3. 4. *A tennivalók ütemezése:*

1. Az átalakulás *kezdéményezése* a Vagyonügynökségnél (1990. május)
 - o átalakulási terv
 - o vagyonmérés
 - o az új társaság alapszabály-tervezete
2. *Megállapodás* a Vagyonügynökséggel az átalakulás feltételeiről. (1990. július)
 - o a részvénytársaság megalapítása ((november)
 - o cégbejegyzés (1991. január 1.)
3. *Pályázat és szerződés a vagyonkezelésről* a Vagyonügynökséggel (1990. december)

4. *Az átalakított szervezet felépítése*

Az államigazgatási irányítású nagyvállalat a Vagyonügynökség felügyelete alá tartozó *vagyonkezelő részvénytársasággá alakul.*

A részvénytársaság közvetlen irányításával folyik a szénbányászati (kitermelés, osztályozás, feldolgozás, értékesítés) *alaptevékenység,* tulajdonosi (alapítói) felügyelete alatt *önállóangazdálkodó korlátozott felelősségű társaságokban pedig minden további* - részben az alaptevékenységet szolgáló - tevékenység. (BCML javaslat). A részvénytársaság közvetlen irányítása alatt működő szervezeti egységek (üzemek) tagozódását és kapcsolatait a Bányatörvénynek megfelelően kell kialakítani: minden bányá elkülönült szervezeti egység, ahol bányaművelést felelős műszaki vezető irányítja.

Jelzet: Magyar Országos Levéltár XXIX-F-104-a Mecseki Szénbányák Vállalat, Igazgatási ügyek 619 doboz: Szerkezeti átalakítás, szanálás iratai 1986-1990.

Címkek:

[szénbányászat](#) ^[2]

[mecseki szénbányászat](#) ^[3]

[Trósz](#) ^[4]

[MESZHART](#) ^[5]

[csőd](#) ^[6]

[pecsi bányászsztrájk](#) ^[7]

Kiadás: 10. évfolyam (2010) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/gazdasag/a_mecseki_szen.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/gazdasag/a_mecseki_szen.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szenbanyaszat>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mecseki-szenbanyaszat>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/troszt>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/meszhart>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csod>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/pecsi-banyaszsztrajk>